

Наставно-научном већу
Филозофски факултет
Београд

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

САЊА РАДОВИЋ, дипломирани историчар М.А.

„КИНЕСКА ПОЛИТИКА ОТВАРАЊА И ЈУГОСЛАВИЈА (1969-1980)“

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Сања Радовић, дипломирала је (2011, просечна оцена 9,63) и мастерирала (2012, просечна оцена 10) на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду. Докторске студије уписала на Катедри за општу савремену историју истог факултета 2013. године. Дипломски и мастер рад односили су се на историју Кине. Од 2011. године била је демонстраторка у настави на предметима Ваневропски свет и 20. веку и Општа савремена историја – кључни друштвени феномени на Одељењу за историју. Сарађивала је на читавом низу домаћих и страних пројеката, а за тему њеног доктората посебно је важно нагласити да је била гостујући предавач на Пекиншком универзитету, Факултету за стране студије (Beijing Foreign Studies University), у октобру 2018. Предавала је историју у више основних школа и у Шестој београдској гимназији. Учествовала је на више од десет студентских и научних конференција, семинара и летњих школа.

Сања Радовић објавила је пет научних радова, од чега три у реномираним домаћим часописима („Југословенски поглед на кинеску политику отварања у периоду 1970-72. године“, *Токови историје*, 2/2013, 225-243; *Titova poseta Kini 1977*“, *Beogradski istorijski glasnik*, Vol. VI 2015, 251-276; „Гостовање изложбе археолошких ископина Народне Републике Кине у Југославији 1974. године“, *Годишњак за друштвену историју*, 3/2015, 77-92) и два у међународним зборницима („Slika Josipa Broza Tita u Drugom svetskom ratu

u socijalističkoj i savremenoj revizionističkoj istoriografiji”, *Pred izazovima revizionističkih historiografija, regionalni kontekst* (zbornik radova), Sarajevo 2020, 195-203; „Osnivanje Kraljevine SHS u srpskim udžbenicima nastalim posle raspada Jugoslavije“, *Jugoslavija u historiografskim ogledalima*, (zbornik radova), Sarajevo 2018, 161-171).

Докторска дисертација под насловом „**Кинеска политика отварања и Југославија (1969-1980)**“ има 454 стране и прошла је проверу оригиналности докторске дисертације (коришћењем програма iThenticate).

2. Предмет и циљ дисертације

Докторска дисертација Сање Радовић односи се на изузетно важну тему обнове дипломатских односа између Кине и Југославије, као и на прву деценију њихове политичке, економске и културне сарадње (1969-1980). У томе периоду дошло је до значајних промена у глобалним односима, јер је почетак спољнополитичког отварања Кине променио односе између до тада две неприкосновене суперсиле – САД и СССР-а. То је посебно било видљиво после неочекиваног приближавања између Пекинга и Вашингтона, што је довело до промене у односима и свих других значајних учесника светске политике. Тиме је био убрзан и улазак међународних односа у фазу Детанта (1969-1980), за коју се веровало да ће ублажити сукобе, ограничити трку у наоружању и довести до краја Хладног рата.

Те промене у глобалној политици посебно су се одражавале на положај Југославије у тадашњем свету. Држава са значајним ауторитетом у међународној политици, важна у Покрету несврстаних и у Трећем свету нашла се у битно промењеном контексту. И Кина и Југославија биле су земље аутентичног социјализма који је израстао из две револуције, што их је битно разликовало од многих социјалистичких држава којима је после деколонизације социјализам дошао као последица хладноратовске поделе света. Полазећи од своје посебности и Кина и Југославија су у својим спољним политикама одударале од уобичајене матрице у биполарно подељеном свету. Обе државе нису пристајале на једноставно сврставање уз један од два блока и обе су имале посебне односе са СССР-ом, покушавајући у највећој могућој мери да одбране своју

самосталност. Управо због покушаја обе земље да у подељеном свету пронађу сопствени пут, али и да изграде посебан међусобни однос, докторска теза Сање Радовић има нарочит историографски значај.

Тема докторске дисертације Сање Радовић важна је и због тога што представља веома значајан допринос истраживању историје југословенске спољне политике. Њена посебност није се огледала само у несврстаном путу, већи у изузетној компетенцији њених дипломата способних да брзо уоче глобалне промене и да у њима изборе значајно место за своју државу. Захваљујући томе, врло брзо после почетка кинеског отварања дошло је до првих контаката између Београда и Пекинга и успостављања дипломатских односа 1970. године. Због тога докторска теза Сање Радовић започиње са 1969. годином када је дошло до првих контаката Београда и Пекинга. Теза прати односе између две државе до смрти Јосипа Броза Тита 1980. године, када Југославија улази у нову историјску фазу. Истовремено, то је и почетна година „Денгове деценије“, коју је обележила незапамћена економска и друштвена трансформација Кине и њено окретање глобалним тржиштима, што је довело и до постепеног умањивања значаја улоге коју је Југославија имала за Кину у претходној деценији. Врхунац блиских односа била је посета Тита Кини 1977. године и узвратна посета тадашњег лидера Кине Хуа Гуофенга Југославији наредне године, због чега те две посете и мају посебно место у овој дисертацији.

Дисертација је подељена у два дела. Гранична линија између њих је смрт Мао Цедунга 1976. године, после чега је наступио прво период борбе за власт, а затим и време у коме је Кина тражила своје ново усмерење. Због тога је период после Маове смрти нарочито важан за кинеско-југословенске односе јер је једно време постојала могућност да ће Кина своје реформе засновати управо на моделу блиском југословенском. Због тога је период владавине Хуа Гуофенга посебно занимљив. У оба дела доктората Радовић је имала исту структуру, поделивши их на по два дела. Први део се односи на политичке и дипломатске односе између две државе, а други на остале облике сарадње, у првом реду у области економије и културе. Захваљујући томе добили смо једну изузетно богату докторску дисертацију у којој су обрађени целокупни односи две земље. То је веома важно не само због тога што смо тиме добили једну заокружену целину, већ и због тога

што Радовић показује да су се у дипломатским односима користила различита средства, па да је због тога у тренуцима кризе политичких односа економија била та која преузимала улогу моста и супститута.

Изузетан је значај дисертације Сање Радовић. На првом месту важно је нагласити да је то први историографски рад у коме се обрађују односи две државе у овом периоду. Мањи број радова Јована Чавошког односи се на раније периоде, а докторска теза Сање Арежине, са Фалултета политичких наука, на период од 1977. до 2009, при чему је он рађен у политиколошкој методологији и није обухватио сву архивску грађу коју је обухватио рад Сање Радовић. Због тога је ово прво целовито истраживање односа ове две државе чиме се битно померају знања о југословенској дипломатији у време Хладног рата, посебно 70-их година које су слабије истражене од претходних периода. Уз то, важно је рећи да је ова докторска теза у потпуности уклопљена у сложене контексте Хладног рата и урађена методологијом глобалне историје, што је довело до изванредних резултата и издвојило овај рад од других који се углавном задржавају само на билатералним односима често изузетим од општег контекста.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Приликом пријаве теме докторске дисертације Сања Радовић пошла је од тога да су глобални односи у Хладном рату пресудно утицали на односе између Кине и Југославије. Та хипотеза доказана је овом дисертацијом захваљујући томе што су појединачне појаве посматране стално у глобалном контексту, уз узимање у обзир односа две суперсиле, несврстаних и других држава. Таквом врстом анализе Радовић је показала сложену шаховску таблу Хладног рата у којој је било који дипломатски поступак утицао на померање читавог низа међудржавних односа, у првом реду односа између САД и СССР-а, САД и Кине и Кине и СССР-а, а у мањој мери и односа између Кине, Индије, Пакистана и Вијетнама. Важна хипотеза била је да су унутрашње прилике у обе земље довеле до њиховог зближавања, посебно после смрти Мао Цедунга. Докторатом је та теза доказана, као и она да су међусобни односи били одређени интересима две земље, јер је Југославија имала са Кином пре свега економске интересе, док је Кина била заинтересована да јој приближавање Југославији отвори путеве до земаља Трећег света

и несврстаних. Доказана је и теза да је Југославија за Кину била важна и због свог специфичног облика социјализма, а докторат је показао и у којој је мери била значајна идеја да Кина крене самоуправним путем у време Хуа Гуофенга.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Након Предговора у коме је Сања Радовић изнела образложење теме, методологију, анализу и оцену извора и литературе кориштене за израду овог рада у тези се налази веома опширан Увод. Опширност овог дела рада била је неопходна јер ни о југословенско-кинеским односима пре званичног успостављања односа нема много историографских радова, па је једна врста синтезе на основу архивске грађе и других расположивих извора била неопходна да би се читалац обавестио о периоду који је претходио приближавању 1969. године и успостављању званичних дипломатских односа.

Први део доктората носи назив Први део (1969-1976), Политика. Докторандкиња полази од почетних знакова који су указивали на то да ће се Кина отворити у спољнополитичком смислу и првих контаката са југословенским политичким и дипломатским врхом, али и различитим путевима повезивања међу којима је занимљив пример „пинг-понг дипломатије“ коју је Кина примењивала у отопљавању са САД, али и са Југославијом. Као пресудна година узима се 1971. година, када је дошло до посете министра спољних послова СФРЈ Мирка Тепавца Кини, чиме је отпочео период припрема на успостављању званичних дипломатских односа. То је увело и Југославију у „вртлог“ триангуларне дипломатије, у сложenu игру између Вашингтона, Москве и Пекинга. Наравно, први кораци нису могли проћи без потешкоћа и криза, тако да је и период 1972-1975. у докторату обележен као период стагнације, што се променило тек после посете Џемала Биједића Пекингу 1975. године. Друго поглавље првог дела рада посвећено је различитим врстама веза између Кине и Југославије, у првом реду почецима економске сарадње и првим облицима културне размене, у чему је Велика археолошка изложба кинеских ископина одржана 1974. године била догађај који јасно указивао на поновно приближавање две државе. Посебан значај Радовић је придала филму „Валтер брани Сарајево“ који је био први страни филм приказан у Кини и који је довео до незапамћеног

успеха који и данас има утицаја на јавно мњење, па је био и важан део међусобног упознавања и „меке моћи“ Југославије.

Други део доктората покрива период од 1976. године до 1980, односно од смрти Мао Цедунга до смрти Јосипа Броза Тита. После краћег периода нестабилности и борбе за власт са „Четворочланом бандом“, Кина је постепено кренула у реформе у време Хуа Гуофенга, и то пре свега испитујући пут којим ће даље ићи. Врхунац сарадње започете крајем шездесетих година догодио се управо у овом периоду и то посетом Тита Кини 1977. године и узвратном посетом Хуа Гуофенга Југославији наредне, 1978. године. То је био период и када је Кина преиспитивала свој даљи пут и када је у југословенском самоуправном примеру видела потенцијални модел свог будућег развоја, што је доласком Денг Сјаопинга било одбачено. У овом периоду значајан је и раскид Кине са Албанијом која је дуго била редак кинески савезник у социјалистичком свету, што је утицало и на односе са Југославијом. У овом делу веома је важно питање односа Кине према несврстаним државама, посебно када је дошло до низа сукоба у Индокини и посебно Кинеско-Вијетнамског рата, што је Југославију нужно довело у непријатну позицију с обзиром на блискост са Ханом. Крај овог периода обележен је смрћу Јосипа Броза Тита чиме је Југославија ушла у своју десет година дугу кризу која је довела и до њеног краја 1991. године, а Кина кренула путем незабележеног развоја. Веома значајна економска и културна сарадња чини друго поглавље и завршно поглавље овог дела дисертације.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Спољна политика СФРЈ била је предмет истраживања многих историографских радова. Поред књига Твртка Јаковине, Драгана Богетића и Радине Вучетић које се баве односима са САД и мањег броја књига које се односе на југословенску несврстану политику, још увек немамо монографских дела у којима би била обрађени односи Југославије и СССР-а, као и Југославије и држава Источне и Западне Европе. Поред тих недостатака, значајан проблем у разумевању хладноратовског света и места Југославије у њему долазила је одатле што до докторске тезе Сање Радовић нисмо имали готово никаква сазнања о односима Југославије са тако значајном великом силом каква је Кина. Тај однос кључан је

за разумевање укупне југословенске спољне политике, не само због тога што се ради о великој сили и што је њен повратак на глобалну позорницу променио односе снага, већ и због тога што та историја показује спретност и умешност југословенске дипломатије која је тачно процењивала историјски тренутак и умела да га искористи.

Докторат Сање Радовић веома је значајан и због тога што је поред политичке сфере обрадио и економску и културну. Ради се о повезаним питањима, али је најчешћи случај у нашој историографији да обрађује само политичку димензију док остале две остају непознате. Овакво кумулативно истраживање показује колико су ове три сфере компатибилне, колико утичу једне на друге, али и у којој мери економија или култура могу бити супституција за политичке односе у тренутку када они уђу у фазу стагнације. Ова теза показује и колико су значајни економски интереси који су утицали на оне политичке.

Закључак је да се ради о оригиналном научном делу, пионирском с обзиром на чињеницу да није било ни краћих радова у виду чланак који би се односили на ову тему пре овог капиталног истраживања. Због тога је и изузетно велики научни допринос ове тезе.

6. Закључак

Сања Радовић је написала изузетно важну докторску дисертацију која ће прва у српској историографији донети сазнања о односима Кине и СФРЈ. Иако се ради о једној од најзначајнијих светских држава, она није била предмет досадашњих историографских истраживања. То је посебно необично када се има у виду да је управо у деценији коју обрађује овај докторат дошло до успостављања дипломатских односа између две земље и до периода њихове блиске сарадње и то на политичком, дипломатском, културном и економском пољу. Радило се о две земље које су имале аутентичне револуције и које су, захваљујући томе, могле да изграде сопствене системе изван совјетске контроле и да воде самосталне спољне политике независно од Источног блока. Утолико је њихов међусобни однос занимљивији за истраживање и анализу, посебно када се узме у обзир заинтересованост Кине за сарадњу са покретом несврстаних чији је оснивач и лидер била

Југославија. Важни су и први облици економске и културне сарадње којима је Радовић посветила значајан део своје докторске тезе. Докторска теза које је пред нама је због свега тога пионирско дело и биће незаобилазна за сва будућа истраживања односа Југославије /Србије и Кине.

Дисертација је урађена по свим потребним прописаним стандардима, истражена је и темељито обрађена једна до сада необрађивана тема, и доноси нове и релевантне резултате.

Због свега изложеног, Комисија сматра да кандидаткиња Сања Радовић, пошто је испунила све потребне услове и положила све испите на докторским студијама, може да приступи усменој одбрани.

У Београду, 12. јула 2021.

Комисија:

Проф. др Дубравка Стојановић, редовни професор, Филозофски факултет, Универзитет у Београду (менторка)

Проф. др Милан Ристовић, редовни професор на Филозофском факултету, Универзитет у Београду

Др Миле Бјелајац, научни саветник, Институт за новију историју Србије, Београд

Проф. др Твртко Јаковина, редовни професор, Филозофски факултет, Свеучилиште у Загребу

Проф. др Алексеј Тимофејев, ванредни професор, Филозофски факултет, Универзитет у Београду